

Γεωγραφίες

Αρ. 36 (2020)

Γεωγραφίες, Τεύχος 36, 2020

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

-

Η ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΥ ΟΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Θανάσης Κίζος, Καλλιόπη Αβανίδου, Γιώργος Σταυριανάκης

1. Εισαγωγή

Η διάκριση του χώρου σε κατηγορίες και η δημιουργία τυπολογιών είναι ένα διαχρονικό ζητούμενο του χωρικού σχεδιασμού. Οι πρώτες προσπάθειες σχετίζονται με τη διάκριση μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών: τι είναι οι πόλεις, πού σταματούν και πού ξεκινούν οι αγροτικές περιοχές και η «εξοχή», η ύπαιθρος όπως επικράτησε να ονομάζονται όλοι οι χώροι που δεν είναι αστικές περιοχές.

Τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για τη διάκριση σχετίζονται με τον πληθυσμό ή/και με την πληθυσμιακή πυκνότητα. Στην Ελλάδα υιοθετήθηκε ένα σύστημα που χρησιμοποιεί τον πληθυσμό των οικισμών με δύο όρια που έδιναν τρεις κατηγορίες περιοχών: τις «αστικές περιοχές» (πληθ. > 10.000 κατοίκους), τις «ημιαστικές περιοχές» (πληθ. από 2.000 έως 10.000 κατοίκους) και τις «αγροτικές περιοχές» (πληθ. < 2.000 κατοίκους). Αργότερα, η ενδιάμεση κατηγορία των ημιαστικών περιοχών καταργήθηκε και όλες οι περιοχές με πληθυσμό μεγαλύτερο των 2.000 κατοίκων θεωρήθηκαν «αστικές». Οι διακρίσεις αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς αποτέλεσαν, και εξακολουθούν να αποτελούν, το βασικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή για πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης, τομεακές (π.χ. αγροτικές πολιτικές) και χωρικές πολιτικές (που περιλαμβάνουν και πολιτικές ρύθμισης των χρήσεων γης). Ταυτόχρονα, μπορούν να συνεισφέρουν στην κατανόηση κοινωνικοοικονομικών διεργασιών που μπορεί να σχετίζονται με την αξία της γης και τις χρήσεις της, τις οικονομικές δραστηριότητες, αλλά και μεταβολών πληθυσμού και πληθυσμιακής πυκνότητας, οικονομικών μεγεθών και περιβαλλοντικών λειτουργιών.

Τα προβλήματα όμως ενός τέτοιου ορισμού είναι αρκετά τόσο ως προς τη διάκριση πόλης-υπαίθρου, αλλά και ως προς τη διάκριση στο εσωτερικό των περιοχών της υπαίθρου. Στη συνέχεια αυτού του σύντομου σημειώματος, θα εξεταστούν οι σημαντικότερες αδυναμίες του με βάση τρεις διαφορετικές αλλά σχετιζόμενες διαστάσεις:

1. τα πληθυσμιακά όρια που τίθενται και την ετερογένεια των αστικών περιοχών,
2. το αν ο χώρος είναι «άδειος» ή «γεμάτος» από πληθυσμιακές συγκεντρώσεις και τις διαφορές των περιοχών της υπαίθρου που προξενούνται από αυτές,
3. ποια χωρικά όρια και ποιες κλίμακες είναι περισσότερο κατάλληλες για να γίνει η διάκριση.

Ο σκοπός της συζήτησης δεν είναι να ασκήσει κριτική απλώς σ' έναν κατά βάση διοικητικό ορισμό, αλλά να σκιαγραφήσει τις κατευθύνσεις με τις οποίες θα πρέπει να αναζητηθούν νέοι τρόποι διάκρισης, καθώς και ποια κριτήρια, όρια και κλίμακες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν έτσι ώστε να προκύψουν νέες τυπολογίες που θα είναι χρήσιμες για πολιτικές, αλλά και θα αντικατοπτρίζουν πραγματικές διαφορές μεταξύ περιοχών.

2. Πληθυσμιακά όρια και ετερογένεια πόλεων-υπαίθρου

Όπως και σε όλες τις περιπτώσεις στις οποίες ένα όριο διακρίνει έναν πληθυσμό ή ένα πλήθος τιμών σε κατηγορίες, η ετερογένεια στο εσωτερικό των κατηγοριών είναι πολύ σημαντική. Στην περίπτωση των αστικών περιοχών – υπαίθρου, στην κατηγορία «αστικές περιοχές» κατατάσσονται στην Ελλάδα περιοχές από 2.001 ως και 4.000.000 κατοίκους. Προφανώς οι διαφορές των τιμών στο κάτω όριο της κατηγορίας (π.χ. 2.100 κατοίκων) με τις τιμές στο άνω όριο (αστικές περιοχές 200.000, 500.000 κατοίκων και πάνω) είναι πολύ περισσότερες σε σχέση με τις διαφορές με περιοχές που χαρακτηρίζονται «υπαίθρος» και έχουν πληθυσμό 1.900 κατοίκων. Το γεγονός αυτό σχετίζεται και με την τιμή του ορίου που χρησιμοποιείται για τη διάκριση. Σίγουρα, όποιο όριο και αν χρησιμοποιηθεί, τέτοιου είδους φαινόμενα είναι αναπόφευκτα. Προκύπτει όμως το ερώτημα για το ποια είναι τα όρια πάνω από τα οποία μια πληθυσμιακή συγκέντρωση πρέπει να χαρακτηριστεί ως «πόλη». Τα όρια αυτά είναι ρευστά. Εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες κάθε εποχής και σχετίζονται με τις λειτουργίες που προσφέρει κάθε πληθυσμιακή συγκέντρωση, ενώ συνδέονται με το μέγεθος του πληθυσμού:

ένας οικισμός μεγέθους 50.000 κατοίκων θα διαθέτει υπηρεσίες καλλωπισμού κατοικίδιων, π.χ., ενώ ένας οικισμός 2.500 κατοίκων πιθανότατα δεν θα έχει. Είναι όμως δύσκολο να προσδιοριστεί το κατώτερο όριό τους, ένα συγκεκριμένο μέγεθος πληθυσμού πάνω από το οποίο εμφανίζονται αυτές οι υπηρεσίες-λειτουργίες. Το όριο αυτό σχετίζεται και με τον υπόλοιπο χώρο και τις δυνατότητες πρόσβασης σε ακόμη μεγαλύτερες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις.

Στον ΟΟΣΑ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το θέμα της ετερογένειας των αστικών περιοχών έχει προσεγγιστεί με τις αποκαλούμενες Λειτουργικές Αστικές Περιοχές (Functional Urban Areas, FUA). Με την προσέγγιση αυτή επιλέγονται ως δομικά στοιχεία για τις FUA οι μικρότερες διοικητικές μονάδες για τις οποίες υπάρχουν δεδομένα καθημερινής μετακίνησης για εργασία από τις εθνικές υπηρεσίες. Η διαδικασία χωρίζεται σε τρία βήματα:

1. Κατά το πρώτο βήμα τα στοιχεία του πληθυσμού χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των αστικών πυρήνων σε όλη την επικράτεια, αγνοώντας τα διοικητικά όρια. Ένας αστικός πυρήνας έχει πληθυσμιακή πυκνότητα μεγαλύτερη από 1.500 κατοίκους ανά km². Αξίζει να σημειωθεί πως στον Καναδά και στις ΗΠΑ το αντίστοιχο όριο είναι χαμηλότερο (1.000 κάτοικοι ανά km²).

2. Πολλές από τις αστικές περιοχές αναπτύσσονται με πολυκεντρικό τρόπο, περιλαμβάνοντας πυκνοκατοικημένους πυρήνες που είναι χωρισμένοι φυσικά, αλλά αλληλεξαρτώμενοι οικονομικά. Μία σημαντική καινοτομία της μεθοδολογίας αυτής είναι πως αναγνωρίζονται οι αστικές περιοχές που έχουν πολυκεντρική δομή. Αυτό επιτυγχάνεται εξετάζοντας τις σχέσεις μεταξύ αστικών πυρήνων και πληροφοριών καθημερινής μετακίνησης για εργασία. Δύο αστικοί πυρήνες θεωρούνται μέρος της ίδιας πολυκεντρι-

κής μητροπολιτικής περιοχής εάν άνω του 15% του πληθυσμού οποιουδήποτε από τους πυρήνες μετακινείται για να εργαστεί στον άλλο πυρήνα.

3. Το τελευταίο βήμα αφορά την οριοθέτηση της ενδοχώρας των μητροπολιτικών περιοχών. Το μέγεθος της ενδοχώρας δίνει μία ένδειξη για την επίδραση των αστικών πυρήνων. Η αστική ενδοχώρα ορίζεται, όπως και προηγουμένως, όταν τουλάχιστον το 15% των κατοίκων της εργάζονται σε έναν αστικό πυρήνα.

Αυτή η μεθοδολογία δημιουργεί τη δυνατότητα της σύγκρισης Λειτουργικών Αστικών Περιοχών παρόμοιου μεγέθους μεταξύ διαφόρων κρατών, με την πρόταση του ΟΟΣΑ να είναι η ταξινόμησή τους σε τέσσερις τύπους:

- Μικρές αστικές περιοχές, όπου ο πληθυσμός είναι κάτω από 200.000 κατοίκους.
- Μεσαίου μεγέθους αστικές περιοχές, όπου ο πληθυσμός είναι μεταξύ 200.000 και 500.000 κατοίκων.
- Μητροπολιτικές περιοχές, με πληθυσμό μεταξύ 500.000 και 1,5 εκατ. κατοίκους.
- Μεγάλες μητροπολιτικές περιοχές, με πληθυσμό άνω των 1,5 εκατ. κατοίκων.

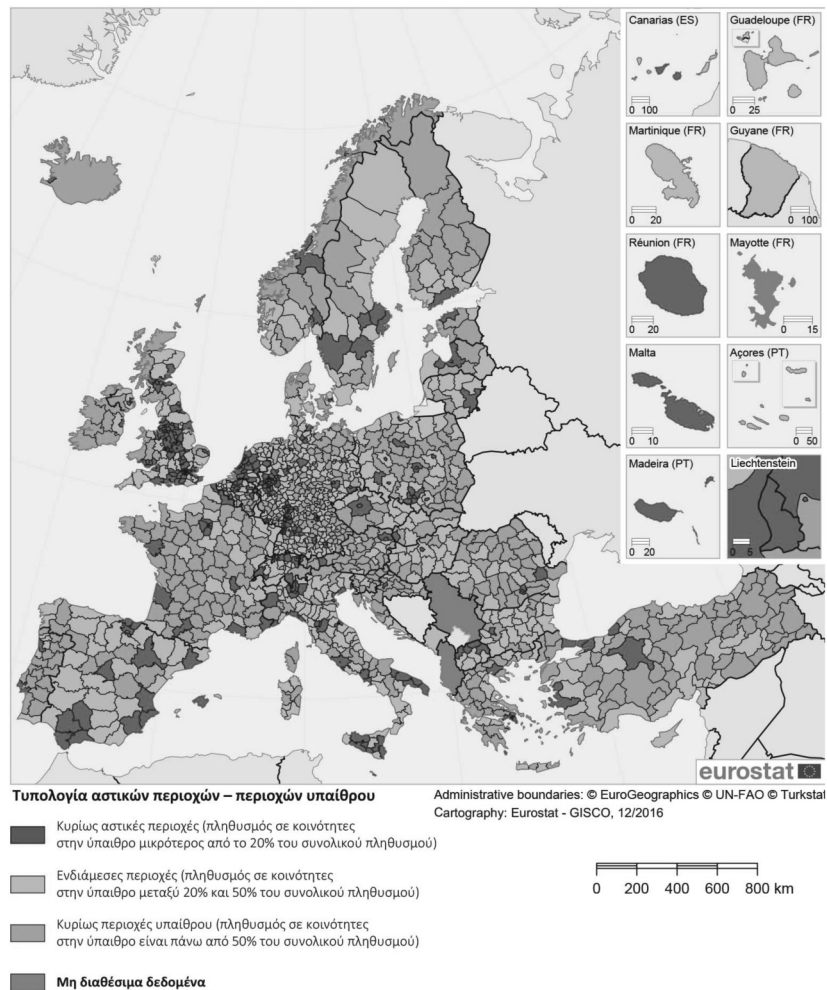
Απομένει ο καθορισμός μια παρόμοιας τυπολογίας για τις περιοχές της υπαίθρου, το οποίο είναι το αντικείμενο της επόμενης ενότητας.

3. «Άδειος», «γεμάτος» χώρος και διαφορές των περιοχών της υπαίθρου

Ένα ακόμη θέμα, το οποίο σχετίζεται με το προηγούμενο, έχει να κάνει με το ότι ο ορισμός της υπαίθρου φαίνεται να θεωρεί το χώρο ως κενό και να μην λαμβάνει υπόψη τους υπόλοιπους οικισμούς και τη σχετική θέση τους. Έτσι ένας οικισμός 1.000 κατοίκων στην ορεινή Ευρυτανία είναι ακριβώς

ίδιος με έναν με ίδιο πληθυσμό στο Κορωπί. Οι διαφορές όμως μεταξύ τους είναι πάρα πολύ σημαντικές και εξαρτώνται από την απόσταση από άλλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις και ιδίως από μητροπολιτικές περιοχές, η ακτίνα επιρροής των οποίων στο χώρο μεταβάλλει τις αξίες της γης, τις ευκαιρίες απασχόλησης, τις διαθέσιμες υπηρεσίες και πολλά άλλα. Έτσι, οι όποιοι ορισμοί της υπαίθρου πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τον πραγματικό χώρο και την ανθρωπογεωγραφία των οικισμών, η οποία με τη σειρά της συχνά επηρεάζεται από τη φυσική γεωγραφία. Μια μονοδιάστατη προσέγγιση της υπαίθρου που κυριαρχούσε ως σχετικά πρόσφατα στηρίζεται στη θεώρησή της ως χώρου όπου κυριαρχεί σχεδόν αποκλειστικά η αγροτική παραγωγή. Στην Ελλάδα η θεώρηση αυτή είναι ακόμη κυρίαρχη και γι' αυτό και οι περιοχές χαρακτηρίζονται ως «αγροτικές». Η σταδιακή διαφοροποίηση του ρόλου της υπαίθρου στο παγκόσμιο κοινωνικοοικονομικό σύστημα μεταβάλλει τη θεώρηση αυτή καθώς έτσι κι αλλιώς μεγάλο μέρος της υπαίθρου σήμερα δεν ταυτίζεται με τη γεωργία.

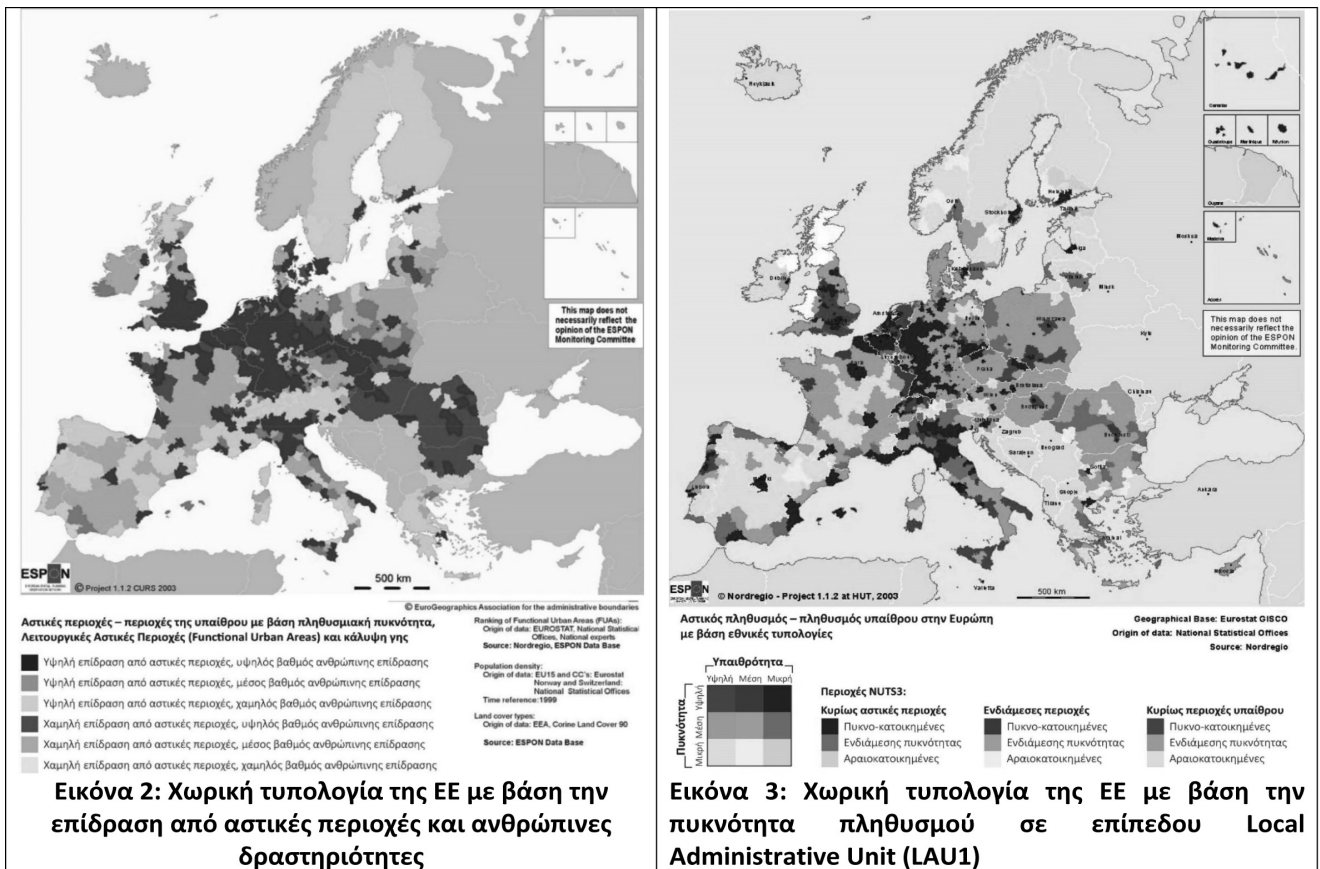
Μια παλαιότερη τέτοια προσπάθεια τυπολογίας των περιοχών της υπαίθρου –από τον ΟΟΣΑ και πάλι– χρησιμοποιεί δύο διαφορετικά χωρικά επίπεδα: τους οικισμούς και τις περιφέρειες (Εικόνα 1). Οι οικισμοί χαρακτηρίζονται ως αστικοί (πληθυσμιακή πυκνότητα >150 κατ./km²) ή ως υπαίθρος (πληθυσμιακή πυκνότητα <150 κατ./km²). Οι περιφέρειες χαρακτηρίζονται ως κυρίως υπαίθριες, όταν οι οικισμοί της υπαίθρου είναι πάνω από το 50% του συνόλου των οικισμών στην περιφέρεια, μερικώς υπαίθριες όταν αποτελούν το 15 με 50% του συνόλου των οικισμών και τέλος, κυρίως αστικές, όταν αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 15% του συνολικού αριθμού των οικισμών τους.

Εικόνα 1: Χωρική τυπολογία της ΕΕ με βάση τον ορισμό του ΟΟΣΑ.

Η αλματώδης αύξηση της διαθεσιμότητας χωρικών δεδομένων οδήγησε σε μια διαφορετική προσέγγιση από το Χωρικό Παρατηρητήριο της ΕΕ, ESPON (www.espon.eu) που χρησιμοποιεί μεταβλητές οι οποίες σχετίζονται με την κάλυψη και τη χρήση γης για να διαχωρίσει το χώρο σε κατηγορίες (Εικόνα 2). Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται είναι ο βαθμός «επίδρασης από αστικές περιοχές» (urban influence) και ο βαθμός «ανθρώπινης παρέμβασης» (human influence) που εκφράζει καλλιεργούμενες εκτάσεις, βοσκότοπους και δάση. Ο συνδυασμός αυτών των δύο μεταβλητών προσφέρει μια πιο ακριβή εικόνα του ευρωπαϊκού χώρου και των πολ-

λαπλών σχέσεων μεταξύ αστικών περιοχών και υπαίθρου, δημιουργώντας έξι κατηγορίες. Στις τρεις από αυτές, ο βαθμός «επίδρασης από αστικές περιοχές» είναι υψηλός (κυρίως αστικές περιοχές), ενώ στις άλλες τρεις είναι χαμηλός (κυρίως υπαίθρος). Αυτό όμως που δίνει καλύτερη εικόνα για το τι «είναι» αυτή η υπαίθρος, είναι ο συνδυασμός με το βαθμό της «ανθρώπινης παρέμβασης». Έτσι γίνεται αντιληπτό πως άλλες περιοχές είναι περισσότερο και άλλες λιγότερο αγροτικές, ενώ δίνεται η αίσθηση των πολλαπλών λειτουργιών της υπαίθρου πέρα από μία απλή αναφορά στην αγροτική παραγωγή (Κίζος, 2018). Μια ακόμη προσέγγιση, επίσης από το

Εικόνα 2: Χωρική τυπολογία της ΕΕ με βάση την επίδραση από αστικές περιοχές και ανθρώπινες δραστηριότητες
Εικόνα 3: Χωρική τυπολογία της ΕΕ με βάση την πυκνότητα πληθυσμού σε επίπεδο Local Administrative Unit (LAU1)

ESPON, χρησιμοποιεί την πληθυσμιακή πυκνότητα και την «υπαιθρότητα», ως απόσταση από αστικές περιοχές και επίδραση από ανθρώπινες δραστηριότητες (Εικόνα 3), όπου φαίνονται οι πολύ σημαντικές διαφορές στην ΕΕ, με μεγάλα τμήματα της Μεγάλης Βρετανίας, της Ολλανδίας και της νότιας Ιταλίας να είναι «υπαιθρος» και ταυτόχρονα πυκνοκατοικημένα.

4. Χωρικά όρια και κλίμακα

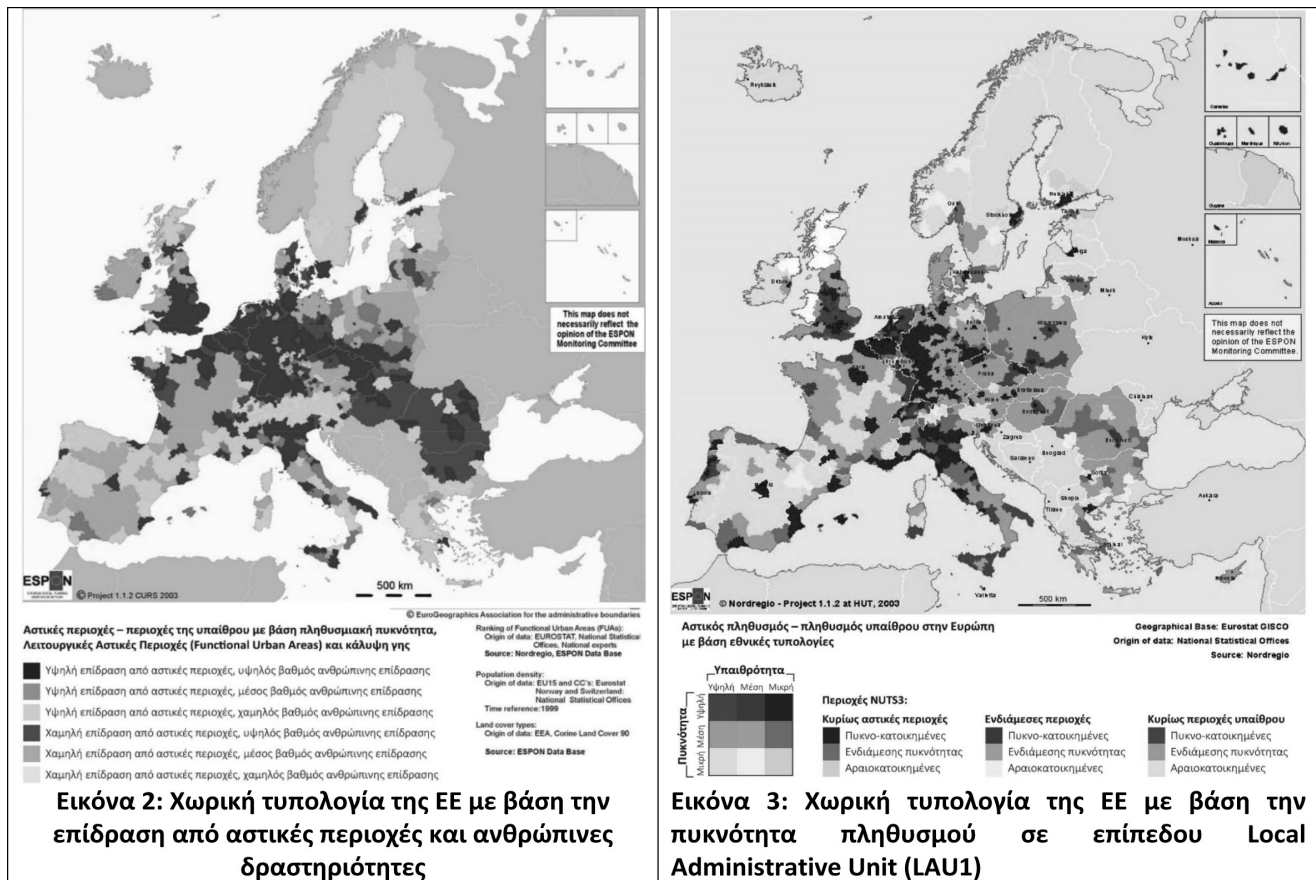
Τέλος, ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που προκύπτει από τον ορισμό αυτό της υπαίθρου είναι ότι εξαρτάται από τη χρησιμοποιούμενη κλίμακα και από τα χωρικά όρια στα οποία αναφέρεται ή αξιοποιεί αυτή η κλίμακα.

Όσον αφορά στην κλίμακα, είναι προφανές ότι ευρύτερες ή μικρότερες χωρικές κλίμακες δημιουργούν διαφορετικές τυπολογίες περιοχών. Έτσι, σε επίπεδο Ε.Ε. η υπαίθρος είναι διαφορετική σε σχέση με την υπαίθρο σε επίπεδο χώρας, αλλά και σε επίπεδο Περιφέρειας ή Περιφερειακής ενότητας. Σχεδόν ολόκληρη η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως περιοχή χαμηλής αστικότητας (ουσιαστικά ως υπαίθρος με διαφορετικό βαθμό επίδρασης από αστικά κέντρα, Εικόνα 1). Αντίθετα, η εξέταση σε κλίμακα Ελλάδας δίνει τελείως διαφορετικά αποτελέσματα καθώς μεταβάλλεται η βαρύτητα των αστικών κέντρων (αλλά και τι θεωρείται ως αστικό κέντρο). Αν η ανάλυση μεταφερθεί και σε επίπεδο Π.Ε. και πάλι αλλάζει η εικόνα, καθώς αναδύο-

νται νέες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις μεταξύ οικισμών σε αυτό το επίπεδο.

Όσον αφορά στα χωρικά όρια και πάλι δύο διαφορετικά επίπεδα προκύπτουν: α) τα διοικητικά όρια οικισμών διαφορετικών επιπέδων και β) όρια του πραγματικού χώρου όπου η κάλυψη – χρήση γης καθορίζει τα όρια.

Τα διοικητικά όρια φαίνονται ως η απλούστερη επιλογή για να δημιουργηθούν χωρικές τυπολογίες, αλλά στην πραγματικότητα η χρήση των ίδιων κριτηρίων σε διαφορετικά διοικητικά όρια μεταβάλλει την εικόνα των χωρικών τυπολογιών. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα προκύπτει από τη μεταβολή της διοικητικής γεωγραφίας της Ελλάδας από τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις και τη μείωση του αριθμού των Δήμων. Όπως φαίνεται στις Εικόνες 4, 5, 6 και 7, η υπαίθρος

Εικόνα 4: Περιοχές της υπαίθρου στην Ελλάδα με βάση τον πληθυσμό Δημοτικών Διαμερισμάτων (2011)

Εικόνα 5: Περιοχές της υπαίθρου στην Ελλάδα με βάση τον πληθυσμό του μεγαλύτερου οικισμού των Δήμων με βάση το Πρόγραμμα «Καποδίστριας»

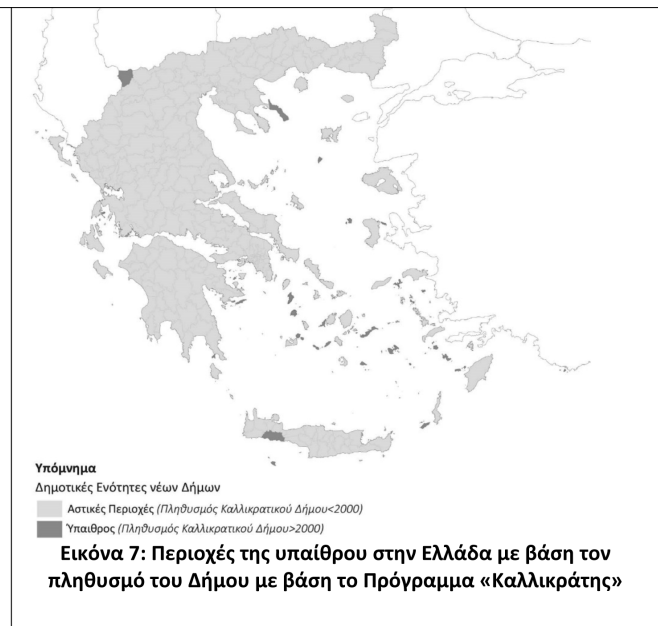
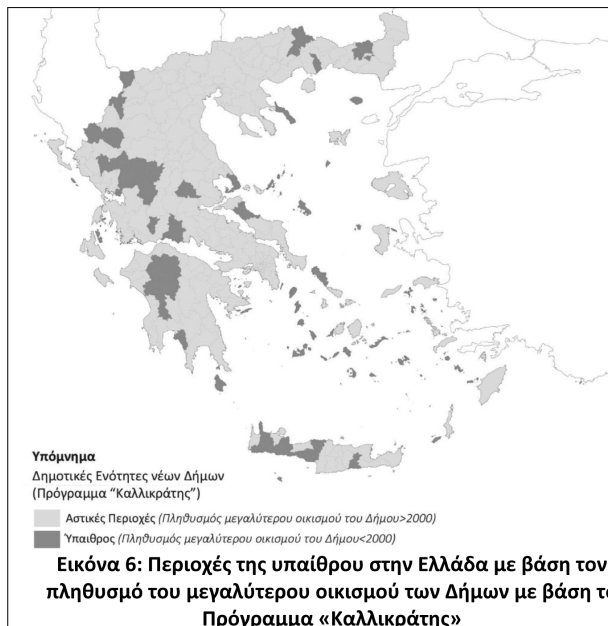
στην Ελλάδα «εξαφανίζεται» όταν το ίδιο κριτήριο (πληθυσμός < 2.000 κατοίκων) εφαρμόζεται σε διαφορετικά διοικητικά όρια.

Η κάλυψη – χρήση γης από την άλλη αποτελεί θεωρητικά μια μέθοδο που δίνει πιο «πραγματικά» αποτελέσματα, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί δυσκολίες στο ποια πρέπει να θεωρηθούν τα όρια των αστικών περιοχών και της αστικής διάχυσης (urban sprawl), ενώ και εδώ προφανώς η χωρική κλίμακα και το μέγεθος της διακριτικής ανάλυσης της κάλυψης γης επηρεάζει τα αποτελέσματα. Μια προσπάθεια για την Ελλάδα από Τσιλιμίγκα και Κίζο (2014) δίνει ενδιαφέροντα αποτελέσματα αλλά δεν προχωράει στη διαμόρφωση μιας συνολικής τυπολογίας με βάση τη σχετική θέση των οικισμών, την προσβασιμότητά

τους, αλλά και τα χαρακτηριστικά της αγροτικής παραγωγής και των συστημάτων. Καθώς η έμφαση δίνεται στη χρησιμοποιούμενη γεωργική γη, οι αστικές περιοχές και γενικά ο δομημένος χώρος και οι περιοχές που γειτνιάζουν άμεσα με αυτόν και το βασικό δίκτυο υποδομών εξαιρούνται. Παρά τις αδυναμίες της όμως, η τυπολογία αυτή προσφέρει έναν πληρέστερο ορισμό για την ύπαιθρο μέσα από την ουσιαστική ενσωμάτωση της γεωχωρικής πληροφορίας. Επιπλέον, μέσω του κριτηρίου της έντασης γης, η τυπολογία παρέχει πληροφορίες που αφορούν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τις επιπτώσεις στα λεγόμενα «δημόσια αγαθά», καθώς και την καλύτερη κατανόηση των λειτουργιών της αγροτικής παραγωγής στις περιοχές αυτές.

5. *Συμπέρασμα: ποιες «νέες» μεθόδους και κατηγορίες χώρου χρειαζόμαστε;*

Ποια είναι λοιπόν η ύπαιθρος στην Ελλάδα σήμερα; Ελπίζω ότι δείξαμε σε αυτή τη σύντομη παρουσίαση πως ο τρόπος που προσεγγίζει το θέμα η ΕΛΣΤΑΤ είναι μάλλον μονοδιάστατος και δεν μπορεί να προσφέρει όλες τις πληροφορίες και τις τυπολογίες που αντιστοιχούν σε πραγματικές διαφορές των διαφορετικών περιοχών και των πληθυσμών τους. Πιστεύουμε ότι ορισμένες περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά «καλύπτονται» από το μονοδιάστατο αυτό ορισμό, με αποτέλεσμα τομαεακές και χωρικές πολιτικές να μην μπορούν να τις προσεγγίσουν καλύτερα ή/και περισσότερο αποτελεσματικά.

Εικόνα 6: Περιοχές της υπαίθρου στην Ελλάδα με βάση τον πληθυσμό του μεγαλύτερου οικισμού των Δήμων με βάση το Πρόγραμμα «Καλλικράτης»

Εικόνα 7: Περιοχές της υπαίθρου στην Ελλάδα με βάση τον πληθυσμό του Δήμου με βάση το Πρόγραμμα «Καλλικράτης»

Πώς θα πρέπει να προσεγγιστούν οι τυπολογίες αυτές για να είναι πολυδιάστατες και να αντιμετωπίζουν τα θέματα που αναπτύχθηκαν σε αυτό το άρθρο; Μια προσπάθεια πιστεύουμε ότι πρέπει να ξεκινήσει από δύο αφητηρίες:

1. Η πρώτη αφορά την **ενσωμάτωση της κάλυψης γης** στους ορισμούς, η οποία με τη χρήση γεωγραφικών κριτηρίων θέσης μπορεί να προσφέρει τύπους περιοχών που θα συνδυάζουν οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών, άρα και (α) περισσότερους τύπους από μια απλή διχοτόμηση «πόλη – ύπαιθρος», (β) περιοχές που εξαιτίας κοινωνικοοικονομικών μεταβολών να ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες με την πάροδο του χρόνου, κάτι που αντιστοιχεί με ό,τι συμβαίνει και στην πραγματικότητα: π.χ. η περιοχή του Κορωπίου μεταβλήθηκε τόσο πολύ μετά την κατασκευή του αεροδρομίου που η θεώρησή της ως ακόμη μια «αγροτική» περιοχή – ύπαιθρος ίδια με αυτές ορει-

νών περιοχών ή απομονωμένων είναι πολύ προβληματική.

2. Η δεύτερη αφετηρία πρέπει να είναι μια προσέγγιση που θα **μεταβάλλεται με διαφορετικές κλίμακες** και θα έχει άρα τη δυνατότητα να συνδιαλέγεται και να επηρεάζει και χωρικές και χωροταξικές πολιτικές. Μια πρακτική λύση θα ήταν η χρήση αντίστοιχων κλιμάκων με αυτών του χωροταξικού και χωρικού σχεδιασμού, έτσι ώστε οι τυπολογίες των περιοχών να είναι αυτές που χρησιμοποιούνται στα αντίστοιχα σχέδια και πολιτικές.

Στο σύντομο αυτό σημείωμα ασχοληθήκαμε με μια κατηγορία περιοχών, την ύπαιθρο, με σημαντική ετερογένεια. Διαφορετικές επιστημονικές προσεγγίσεις και πολιτικές έχουν ασχοληθεί με αυτή και την έχουν ορίσει, άλλοτε με χωρικά και άλλοτε με μη χωρικά κριτήρια, μιλώντας για «υπαιθρότητες» (ruralities, Κίζος, 2018) ως ένα βασικό στοιχείο κατανόησης των αναπαραστάσεων της υπαίθρου και των νέων ρόλων που αυτή καλείται να παίζει στο παγκό-

σμιο κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Το κείμενο αυτό δεν έχει σκοπό να συνεχίσει αυτή τη –πολύ σημαντική και απολύτως απαραίτητη– συζήτηση, ούτε και να κατεδαφίσει έναν εμφανώς ανεπαρκή διοικητικό ορισμό και τους αντίστοιχους τύπους που προκύπτουν από την εφαρμογή του. Ο σκοπός μας είναι να ανοίξουμε τη σχετική συζήτηση στο κατεξοχήν γεωγραφικό περιοδικό της Ελλάδας και να δώσουμε το έναυσμα για περισσότερες και περισσότερο λεπτομερείς προσεγγίσεις προς μια καλύτερη κατανόηση του χώρου.

Βιβλιογραφία

- Κίζος, Θ., (2018). *Ανάπτυξη της Υπαιθρου: Έννοιες, Πρακτικές και Πολιτικές*, Εκδόσεις Τζιόλα, Αθήνα.
- Τσιλιμίγκας, Γ., και Κίζος, Θ., (2014). Πρόταση μιας τυπολογίας για την ελληνική ύπαιθρο, *Γεωγραφίες*, 23: 41-52.